

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди

ПРАВознавство: РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА
МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для студентів вищих закладів освіти

Харків - 2022

УДК: 340(076)

УКЛАДАЧІ: Микитюк С.О., Микитюк В.О.

Рецензенти:

Лук'янчиков О.М. - кандидат юридичних наук, доцент, зав.кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця;

Гончарова О.С. - кандидат історичних наук, доцент кафедри Історії України Харківського національного педагогічного університету Г.С.Сковороди.

Правознавство: робоча навчальна програма та матеріали до семінарських занять. Методичні рекомендації для студентів вищих закладів освіти. - Х.: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2022. - 58 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Протокол № 7 від 20.07.2022

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди

© Микитюк С.О., Микитюк В.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА	6
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	26
ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	52
ДОДАТОК А	52
ДОДАТОК Б	53
ДОДАТОК В	56

ВСТУП

Освіта є необхідним компонентом розвитку суспільства, яка надає людям знання, вміння, інформацію. Особливої уваги набувають процеси реформування та модернізації вищої освіти в Україні на основі компетентнісного підходу. Для ступеня бакалавра до загальнообов'язкових загальних компетентностей відносять: здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; здатність зберігати та примножувати наукові, моральні, культурні, цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку правової дійсності та інші.

Навчальною дисципліною, що формує вищезазначені компетентності у вищому навчальному закладі є Правознавство, яка сприяє особистому розвитку, творчій самореалізації кожного здобувача через визнання загальнолюдських цінностей, здатність розуміти й оцінювати правові явища та процеси формування критичного мислення, аналіз життєвих ситуацій відповідно до чинних правових норм.

Методичні рекомендації до навчальної дисципліни “Правознавство” включають, по-перше, робочу навчальну програму, яка конкретизує зміст, послідовність, організаційні форми вивчення, визначає засоби поточного і підсумкового контролю. По-друге, питання і рекомендації щодо підготовки до семінарських занять з необхідними нормативно-правовими актами для використання; по-третє, проблемні ситуації та юридичні завдання до кожного заняття. Для перевірки рівня засвоєння знань наприкінці теми є посилання на тестові завдання, які необхідно пройти. Додатковий матеріал для підготовки до семінарських занять містить витяги і активні посилання на тексти законів, рішення Європейського суду з прав людини, необхідні під час розв'язання проблемних ситуацій та юридичних завдань.

Матеріали рекомендацій до семінарських занять укладені на основі сучасної концепції прав людини, враховуючи міжнародний (Хартія прав людини) і національний (Конституція України, Указ Президента України “Про національну стратегію у сфері прав людини”) захист; включені зміни до законодавства України (Закон України “Про всеукраїнський референдум”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення”); містять положення міжнародного гуманітарного права, що сприятиме формуванню основних компетентностей - вміння працювати з правовими джерелами, онлайн ресурсами для самостійного пошуку правової інформації, розуміння принципів та поглядів про стандарти та механізм захисту прав людини, формування культури ненасильницьких відносин, здатність аналізувати свої погляди, уміння висловлювати власні оцінні судження, використовуючи такі категорії, як право, демократія, свобода, гідність.

ПРАВОЗНАВСТВО

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристики навчальної дисципліни	
Мова викладання українська		Денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)	Вид дисципліни вибіркова	
Модулів -	Освітня програма	Рік підготовки	
Змістових модулів - 1	Історія в закладах освіти	3	
Загальна кількість годин - 120			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 48 самостійної роботи здобувача - 72	Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)	Лекції	
		20	
		Практичні, семінарські заняття	
		28	
		самостійна робота	
		72	
		Вид контролю: залік	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни “Правознавство” є поглиблення правових знань і базового категоріально-понятійного апарату; виховання поваги і любові до своєї держави, до державотворчих та правотворчих традицій, забезпечення умов для формування правової культури, правових орієнтирів і правомірної поведінки майбутніх педагогів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування конкурентоспроможного вчителя, створення умов для самовизначення, самовиховання та самореалізації особистості - носія громадянських, загальнолюдських цінностей; розвиток правової компетентності, яка є основою життєдіяльності громадянина - патріота України; створення умов для розуміння механізму захисту прав людини, можливості застосовувати необхідні нормативно-правові акти, вирішувати правові ситуації; формування активної позиції здобувача як члена громадянського суспільства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК Здатність розв'язувати прикладні задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі освіти, що передбачає застосування теорій та методів предметної області.

ЗК1. Знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК2. Здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів).

ЗК3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК4. Здатність працювати в команді.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність грамотно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК11. Здатність вирішувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми у системі середньої освіти.

ФК9. Здатність до комплексного планування, організації та здійснення навчальних проєктів, підготовки аналітичної звітної документації та презентацій.

ФК10. Здатність до комунікації зі спільнотами, уміння організувати комунікацію учнів і вихованців, створювати рівноправне, справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей.

ФК15. Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.

Передумови вивчення дисципліни

Україна: історія і сучасні реалії, Політично-правові студії.

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягти таких **програмних результатів навчання**:

ПРН1. Здобувач знає та розуміє основні концепції, теорії правової науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук.

ПРН2. Знає правову термінологію.

ПРН3. Описує основні механізми функціонування державно-правових явищ, класифікує зв'язки і залежності між компонентами.

ПРН8. Знає основні положення чинного законодавства України, використовується нормативно-правовими актами та нормативно-технічною документацією під час професійної діяльності, а також дотримується норм

академічної доброчесності під час навчання та провадження наукової діяльності.

ПРН12. Орієнтується у історичному минулому та сучасних реаліях політичного, соціального, економічного життя України.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія держави і права

Тема 1. Теорія держави

Поняття держави та її ознаки. основні теорії походження держави. Особливості виникнення держав у різних народів світу. Функції держави. Поняття та елементи механізму держави. Громадянське суспільство та правова держава. Форми держави.

Тема 2. Теорія права

Поняття та сутність права, принципи права. Поняття та види функцій права. Місце норм права в системі соціальних норм. Джерела права. Поняття системи права. Норма права та форми її реалізації. Система законодавства. Систематизація нормативно-правових актів. Поняття, ознаки та види правовідносин. Поняття юридичних фактів. Поняття та види правової поведінки. Правопорушення. Юридична відповідальність.

Змістовий модуль 2. Основні галузі права

Тема 1. Основи конституційного права України

Загальна характеристика Конституції України. Поняття та зміст конституційно-правового статусу людини та громадянина. Громадянство України. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Юридичний захист прав людини. Міжнародний захист прав людини. Європейський суд з прав людини. Система органів державної влади в Україні. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 № 389 - VIII. Вибори в Україні. Виборче право та виборчий процес. Референдум в Україні.

Тема 2. Основи цивільного права України

Поняття цивільного права. Цивільні правовідносини. Фізичні особи як суб'єкт цивільного права. Фізична особа-підприємець. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Господарські товариства. Правочини. Особисті немайнові права фізичної особи. Поняття права власності. Цивільно-правовий договір. Договір купівлі-продажу. Договір дарування. Договір довічного утримання. Право інтелектуальної власності.

Тема 3. Основи трудового права України

Трудове законодавство України. Трудовий договір. Колективний договір. Робочий час. Час відпочинку. Оплата праці. Трудова дисципліна та дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність працівників. Трудові спори. особливості праці неповнолітніх. Закон України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” від 15.03.2022. Законодавство про соціальне забезпечення.

Тема 4. Основи кримінального права України

Кримінальне законодавство України. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Злочини та його види. Стадії вчинення злочини. Співучасть у вчиненні злочину. Обставини, що виключають злочинність діяння. Кримінальне покарання та його види. Звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Злочини проти основ національної безпеки. Злочини проти життя та здоров'я особи. Злочини проти волі, честі та гідності особи. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Тема 5. Основи сімейного права України

Поняття та джерела сімейного права України. Укладення та припинення шлюбу. Права та обов'язки подружжя. Право спільної сумісної власності подружжя. Шлюбний договір. Права та обов'язки батьків і дітей. Усиновлення. Опіка та піклування над дітьми. Дитячий будинок сімейного типу.

Тема 6. Основи земельного права України

Загальна характеристика земельного законодавства. Землі України: склад і категорії. Право власності на землю. Правове регулювання землекористування. набуття та припинення права на землю. Охорона земель. Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 7. Основи екологічного права України

Загальна характеристика екологічного права України. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Екологічні права та обов'язки громадян. Регулювання використання природних ресурсів. заходи щодо забезпечення екологічної безпеки. Міжнародні екологічні документи.

Тема 8. Основи інформаційного права України

Поняття, предмет та об'єкт інформаційного права. Джерела інформаційного права. Міжнародно-правові стандарти у сфері інформаційного права. електронна демократія в Україні. Інформація, захист інформації, право на інформацію. Види інформації. види інформації за змістом. Інформація за порядком доступу. Інформаційна безпека в мережі Інтернет.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Правознавство						
Змістовий модуль 1. Теорія держави і права						
Тема 1. Теорія держави		2	2			6
Тема 2. Теорія права		2	4			6
Разом за змістовим модулем 1.		4	6			12
Змістовий модуль 2. Основні галузі права						
Тема 1. Основи конституційного права України. Система органів державної влади в Україні		2	4			6
Тема 2. Права людини. Міжнародний захист прав людини. Вибори. Референдум						6
Тема 3. Основи цивільного права України		2	4			6
Тема 4. Основи трудового права України		2	4			6
Тема 5. Право соціального забезпечення						6
Тема 6. Основи кримінального права України		2	4			6
Тема 7. Основи сімейного права України		2				6
Тема 8. Основи земельного права України		2	2			6
Тема 9. Основи екологічного права України		2	2			6

Тема 10. Основи інформаційного права України		2	2			6
Разом за змістовим модулем 2		16	22			60
Разом		20	28			72

Теми практичних (семінарських) занять

№ п/п	Назва теми	Години	Кількість балів
1.	Теорія держави і права. Теорія держави	2	2
2.	Теорія держави і права. Теорія права	4	4
3.	Основи конституційного права України	4	4
4.	Основи цивільного права України	4	4
5.	Основи трудового права України	4	4
6.	Основи кримінального права України	4	4
7.	Основи земельного права України	2	2
8.	Основи екологічного права України	2	2
9.	Основи інформаційного права України	2	2
	Разом	28	28

Самостійна робота

№ п/п	Опис завдання	Час для виконання (год.)	Критерії оцінювання
1.	Теорія держави	6	1

	<p>Ознайомитися із 1) Законом України “Про державний кордон України” від 04.11.1991 № 1777-ХІІ;</p> <p>2) Женевськими Конвенціями і додатковими протоколами до них.</p>		
2.	<p>Теорія права Використовуючи нормативно-правові акти наведіть приклади норм права (вказуючи статтю, пункт, назву нормативно-правового акту):</p> <ul style="list-style-type: none"> - регулятивні; - охоронні; - заборонні. <p>Ознайомитися з міжнародними документами щодо захисту прав людини: Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про економічні, соціальні, культурні права; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.</p>	6	1
3.	<p>Основи конституційного права Ознайомитися:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Конституція України; 2) Зміни до Конституції України від 07.02.2019 документ № 2680 - VIII; 3) Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 	6	1
4.	<p>Основи конституційного права. Форми безпосередньої демократії Усно підготувати відповіді на питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поняття та види форм безпосередньої демократії в Україні; - вибори в Україні; - референдуми в Україні. <p>Ознайомитися: Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396 - IX Закон України “Про всеукраїнський референдум” від 26.01.2021 № 1135 - IX</p>	6	1

5.	<p>Основи цивільного права Ознайомитися з Цивільним кодексом України з таких питань: - цивільно-правовий договір. Окремі види договорів; - поняття права власності; - право інтелектуальної власності; - авторське право.</p>	6	1
6.	<p>Основи трудового права Ознайомитися з Кодексом законів про працю; Законом України “Про відпустки” від 15.11.1996; Законом України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” від 15.03.2022</p>	6	1
7.	<p>Основи кримінального права Ознайомитися з положеннями Кримінального кодексу України. Визначити види кримінальних правопорушень. Ознайомитися з текстом Стамбульської Конвенції: всі за і проти.</p>	6	1
8.	<p>Основи сімейного права Для ознайомлення: Сімейний кодекс України Дати відповіді на питання: поняття сім'я, здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Шлюб. Права та обов'язки подружжя. Державна реєстрація шлюбу.</p>	6	1
9.	<p>Основи земельного права Ознайомитись із: 1) Земельний кодекс України (основні поняття земля, земельні відносини, регулювання земельних відносин, принципи земельного законодавства)</p>	6	1
10.	<p>Основи екологічного права Ознайомитись із: Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991</p>	6	1

	Ознайомитися з: Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 р. Додаток ХХХ до глави 6. Навколишнє середовище		
11.	Основи інформаційного права Ознайомитися із: Закон України “Про електронні комунікації” 16.12.2020; Закон України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України” від 05.10.2017 № 2163 - VIII	6	1
12.	Основи законодавства про соціальне забезпечення Ознайомитися: Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 23.09.1999 Закон України “Про пенсійне забезпечення” від 05.11.1991	6	1
	Разом	72	12

Контроль навчальних досягнень

Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Види діяльності здобувачів	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1. Правознавство	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	0,5	10	5
Відвідування семінарських занять	0,5	14	7
Відвідування практичних занять			

Робота на семінарському занятті	2	14	28
Робота на практичному занятті			
Виконання завдань для семінарського заняття	2	14	28
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)			
Виконання завдань для самостійної роботи	0,5		12
Виконання модульної роботи			20
Виконання ІНДЗ			
Разом			100
Максимальна кількість балів	100		

Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Тривалість проведення: 2 години. Максимальна кількість балів: 20 балів.
 Передбачає виконання тестових завдань: два бали за кожне правильно виконане завдання.

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Залік

Форма проведення: усна

Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Поняття держави та її ознаки.
2. Основні теорії походження держави.
3. Особливості виникнення держав у різних народів світу.
4. Функції держави.
5. Поняття та елементи механізму держави.

6. Громадянське суспільство та правова держава.
7. Поняття та види форми державного правління.
8. Поняття та види форми державного правління.
9. Поняття та види форми державно-правового режиму.
10. Сучасні підходи до розуміння права.
11. Поняття, сутність і принципи об'єктивного права.
12. Функції та структура об'єктивного права.
13. Норма права: поняття, структура і види.
14. Поняття та елементи системи права.
15. Система законодавства.
16. Систематизація нормативно-правових актів.
17. Місце норм права в системі соціальних норм.
18. Джерела права.
19. Поняття, ознаки та види правовідносин.
20. Поняття та види юридичних фактів.
21. Поняття та види правової поведінки.
22. Правопорушення.
23. Юридична відповідальність.
24. Загальна характеристика Конституції України.
25. Форма держави України за Конституцією.
26. Поняття та зміст конституційно-правового статусу людини та громадянина.
27. Громадянство України.
28. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
28. Юридичний захист прав людини.
29. Система органів державної влади в Україні.
30. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 № 389 - VIII.

31. Поняття Всеукраїнського референдуму, основні принципи його проведення.
32. Поняття виборів і виборчого процесу в Україні.
33. Поняття цивільного права.
34. Фізичні особи як суб'єкт цивільного права.
35. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права.
36. Поняття та види правочинів.
37. Особисті немайнові права фізичної особи.
38. Набуття і припинення права власності.
39. Цивільно-правовий договір: поняття та умови.
40. Предмет і форма договору купівлі-продажу.
41. Предмет і форма договору дарування.
42. Предмет і строки договору найму.
43. Поняття та види спадкування.
44. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності.
45. Трудове законодавство України: загальна характеристика.
46. Трудовий договір.
47. Колективний договір.
48. Робочий час.
49. Час відпочинку.
50. Оплата праці.
51. Трудова дисципліна та дисциплінарна відповідальність.
52. Матеріальна відповідальність працівників.
53. Трудові спори.
54. Особливості праці неповнолітніх.
55. Закон України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” від 15.03.2022.
56. Загальна характеристика кримінального законодавства України.
57. Кримінальне правопорушення та його види.

58. Стадії вчинення злочину і основні елементи складу злочину.
59. Співучасть у вчиненні злочину.
60. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність.
61. Кримінальне покарання та його види.
62. Звільнення від кримінальної відповідальності та покарання.
63. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
64. Поняття та джерела сімейного права України.
65. Укладення та припинення шлюбу.
66. Права та обов'язки подружжя.
67. Право спільної сумісної власності подружжя.
68. Шлюбний договір.
69. Права та обов'язки батьків і дітей.
70. Усиновлення.
71. Опіка та піклування над дітьми.
72. Дитячий будинок сімейного типу.
73. Загальна характеристика земельного законодавства.
74. Землі України: склад і категорії.
75. Право власності на землю.
76. Правове регулювання землекористування. набуття та припинення права на землю.
77. Охорона земель.
78. Відповідальність за порушення земельного законодавства.
79. Загальна характеристика екологічного права України.
80. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”.
81. Екологічні права та обов'язки громадян.
82. Регулювання використання природних ресурсів.
83. Заходи щодо забезпечення екологічної безпеки.
84. Поняття, предмет та об'єкт інформаційного права.
85. Джерела інформаційного права.

86. Міжнародно-правові стандарти у сфері інформаційного права.
87. Електронна демократія в Україні.
88. Інформація, захист інформації, право на інформацію.
89. Види інформації: за змістом, за порядком доступу.
90. Інформаційна безпека в мережі Інтернет.
91. Джерела (форми) житлового права.
92. Поняття та види житлового фонду України.
93. Право на житло та основні засади його реалізації.
94. Порядок надання житла громадянам, які потребують поліпшення житлових умов.
95. Договір найму житлового приміщення.
96. Користування жилими приміщеннями.
97. Розгляд житлових спорів та відповідальність за порушення житлового права.
98. Поняття, предмет, метод та система адміністративного права України.
99. Норми та джерела адміністративного права, адміністративно-правові відносини.
100. Поняття та види соціального захисту.
101. Соціальне страхування України.
102. Поняття та види пенсій в Україні.
103. Соціальний захист сімей з дітьми.

Шкала відповідності оцінок

Шкала оцінювання здобувачів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
А	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками

B	82-89 балів	Дуже добре –достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	74-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-73 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень балів знань (умінь).
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

Рекомендовані джерела

Базова

1. Правознавство. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Богачова Л.Л., Жернаков В.В., Прилипко С.М., Кучерявенко М.П., Шульга М.В. та ін. “Фоліо”. Харків, 2014. 635.
2. Правознавство. Підручник для студентів ВНЗ / кол. авторів [Волошкевич Г.А., Джолос С.В., Дробот Ж.А. та ін.]. Черкаси, 2019, 686 с.
3. Загальна теорія права. Підручник. За заг. ред. проф. О.В.Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
4. Загальна теорія права. За редакцією проф. М.І.Козюбри. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf>

5. Посібник з прав людини за участю молоді. Компас. Друге видання, 2020 р. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873>

Основні нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР, 1996, №30, ст.141.
2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389 - VIII
3. Виборчий кодекс України. Закон України від 19.12.2019 № 396 - IX.
4. Про всеукраїнський референдум. Закон України від 26.01.2021 № 1135 - IX.
5. Про національну стратегію у сфері прав людини. Указ Президента України; Стратегія від 24.03.2021 № 119/2021
6. Про внесення змін до розділу XII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя. Закон України від 15.03.2022 № 2128 - IX
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій. Закон України від 17.11.2020 № 1009 - IX.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення. Закон України від 24.03.2021 № 119/2021

Допоміжна

1. Конституційне право. Підручник за ред. проф. М.І.Козюбри / Ю.Г.Барабаш, О.М.Бориславська, В.М.Венгер, М.І.Козюбра, А.А.Мелешкевич. К.: Віате, 2021. 528 с.
2. Цивільне право України : навч. посіб.: у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Курилина, М. В. Іванова. -2-ге вид., допов. і перероб. Т. 1. Київ : Алерта, 2019. 342 с.

3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 3 лютого 2020 року / За заг. ред. Короєда С. О. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 1152 с.
4. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. – Харків, 2019. 408 с
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
7. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2014. 944 с.
8. Земельне право : навч. посібник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 326 с.
9. Екологічне право : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
10. Інформаційне право: навчальний посібник / А.Ю. НашинецьНаумова. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 136 с.

Додаткові ресурси:

1. Інформаційно-пошукова система "Законодавство України"
<https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Кабінет Міністрів України. Пошук рішень уряду.
<https://www.kmu.gov.ua/npasearch?type=acts>
3. Президент України. Всі офіційні документи.
<https://www.president.gov.ua/documents/all>

4. Молодь за демократію в Україні.

<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>

5. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.

<https://www.osce.org/odihr>

6. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. <https://petition.president.gov.ua/>

7. Єдиний державний веб-портал електронних послуг “Портал Дія”

<https://diia.gov.ua>

8. Національна онлайн-платформа електронної демократії “Взаємодія”

<https://vzaemo.diia.gov.ua/>

9. Офіційний веб-сайт Міністерства та Комітету цифрової трансформації України - <https://thedigital.gov.ua>

10. Платформа Центрів ДІЯ <https://center.diia.gov.ua/>

11. Президент України. Офіційне інтернет-представництво

<https://www.president.gov.ua/>

12. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>

ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Додаток А

Закон України “Про державний кордон України” від 04.11.1991

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>

Витяги

Стаття 3. Встановлення державного кордону України

Державний кордон України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, встановлюється:

- 1) на суші - по характерних точках і лініях рельєфу або ясно видимих орієнтирах;
- 2) на морі - по зовнішній межі територіального моря України;
- 3) на судноплавних річках - по середині головного фарватеру або тальвегу річки; на несудноплавних річках (ручаях) - по їх середині або по середині головного рукава річки; на озерах та інших водоймах - по прямій лінії, що з'єднує виходи державного кордону України до берегів озера або іншої водойми. Державний кордон України, що проходить по річці (ручаю), озеру чи іншій водоймі, не переміщується як при зміні обрису їх берегів або рівня води, так і при відхиленні русла річки (ручаю) в той чи інший бік;
- 4) на водосховищах гідровузлів та інших штучних водоймах - відповідно до лінії державного кордону України, яка проходила на місцевості до їх заповнення;
- 5) на залізничних і автодорожніх мостах, греблях та інших спорудах, що проходять через прикордонні ділянки судноплавних і несудноплавних річок (ручаїв), - по середині цих споруд або по їх технологічній осі, незалежно від проходження державного кордону України на воді.

Стаття 5. Територіальне море України

До територіального моря України належать прибережні морські води шириною 12 морських миль, відлічуваних від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, які з'єднують відповідні точки. Географічні координати цих точок затверджуються в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України. В окремих випадках інша ширина територіального моря України може встановлюватись міжнародними договорами України, а при відсутності договорів - відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Стаття 6. Внутрішні води України

До внутрішніх вод України належать:

- 1) морські води, розташовані в бік берега від прямих вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіального моря України;
 - 2) води портів України, обмежені лінією, яка проходить через постійні портові споруди, які найбільше виступають у бік моря;
 - 3) води заток, бухт, губ і лиманів, гаваней і рейдів, береги яких повністю належать Україні, до прямої лінії, проведеної від берега до берега в місці,
- Додаток Б

Європейський суд з прав людини

Справа “Опуз проти Туреччини” № 33401/02 від 09.06.2009

<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-1449>

Обставини справи: Заявниця, Нахіде Опуз, є громадянкою Туреччини, яка народилася в 1972 році та проживає в Діярбакірі (Туреччина). У 1990 році пані Опуз почала жити з Н.О., сином чоловіка її матері. Пані Опуз і Н.О. одружилися в листопаді 1995 року і народили трьох дітей у 1993, 1994 і 1996 роках. З самого початку стосунків у них були серйозні сварки, а тому невдовзі вони розлучились. У період з квітня 1995 року по березень 1998 року відбулося чотири випадки насильницької та погрозливої поведінки Н.О., про які заявниця повідомила правоохоронні органи. Ці інциденти

стосувалися кількох побоїв, бійки, під час якої Н.О. витягнув ніж і Н.О., збив заявницю та її матір своєю машиною. Після цих нападів жінки були оглянуті лікарями, які свідчили у своїх звітах про різні травми, зокрема кровотечі, синці, удари, садна та подряпини. Обидві жінки отримали медичні сертифікати про те, що отримали травми, небезпечні для життя: заявниця в результаті одного особливо жорстокого побиття; і її мати після нападу з автомобілем. У 2002 році, у той момент, коли мати заявниці намагалася допомогти заявниці втекти з родинного помешкання, її застрелив чоловік заявниці. Мати заявниці померла миттєво. Упродовж попередніх років він виявляв проти заявниці та її матері агресію, що супроводжувалася неодноразовим завданням поранень, які лікарі кваліфікували як такі, що потенційно можуть загрожувати життю. Зокрема, під час таких подій було завдано побоїв, здійснено спробу наїзду автомобілем на обох жінок, наслідком якого стали тяжкі травми матері заявниці, а також напад, під час якого заявниці було завдано сім ножових поранень. Постраждалі повідомляли органи влади про ці прояви насильства, зазначаючи, що побоюються за своє життя. Кримінальні провадження, які було відкрито проти чоловіка заявниці за фактами низки правопорушень, зокрема за погрози вбити, прояви насильства з тяжкими наслідками та за замах на вбивство, щонайменше двічі було припинено після того, як постраждалі особи відкликали свої скарги (ймовірно, внаслідок погроз на свою адресу з боку чоловіка заявниці). Втім, із огляду на тяжкість завданих поранень, провадження щодо факту нападу з використанням автомобіля та щодо заподіяння ножових поранень заявниці завершилися судовим процесом. Чоловіка було визнано винним за обома звинуваченнями. За перше його було засуджено до трьох місяців позбавлення волі, згодом це покарання пом'якшили до сплати штрафу, а за друге – постановили сплатити штраф із щомісячним внесенням його частин. Зрештою, він убив з вогнепальної зброї матір заявниці,

виправдовуючи цей вчинок потребою захистити свою честь. За цей злочин у 2008 році його визнали винним у вбивстві та засудили до довічного ув'язнення. Разом з тим, під час апеляційного провадження його було тимчасово звільнено з-під варти, і він знову вдався до погроз своєї дружини, яка одразу звернулася за захистом до органів влади. Офіційні особи вжили відповідних заходів лише сім місяців потому, коли Суд звернувся з проханням надати йому інформацію щодо цієї справи.

Європейський суд з прав людини
Справа АНМЕТ YILDIRIM проти Туреччини
Заява № 3111/10 Рішення від 18.03.2013

file:///Users/user/Downloads/001-126863%20(2).pdf

ФАКТИ І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ.

Заявник народився у 1983 році і живе у Стамбулі. Він є власником і користувачем веб-сайту

«<http://sites.google.com/a/ahmetyildirim.com.tr/academic/>»,

на якому оприлюднює свої наукові праці і свою точку зору щодо різних питань. Цей сайт було створено за допомогою послуги «Google Sites» (<http://sites.google.com/>), модуля Google для створення і хостингу вебсайтів.

23 червня 2009 року кримінальний суд міста Денізли постановив рішення, наказуючи, відповідно до статті 8 § 1 b) Закону № 5651 щодо регулювання публікацій у Інтернеті і боротьби зі злочинами, які скоюються в Інтернеті, заблокувати доступ до сайту

<http://sites.google.com/site/kemalizminkarinagrisi/benimhikayem/atauerkkoessi/at> (далі - спірний сайт). Йшлося про превентивний захід, ухвалений у

рамках кримінальної справи, порушеної проти його власника, якого було визнано винним у нарузі над пам'яттю Ататюрка. 9. У той же день, на підставі статті 8 § 3 Закону № 5651, копія рішення про блокування була направлена для виконання до Комітету з телекомунікацій і інформатики (КТІ).

10. 24 червня 2009 року, на прохання КТІ, кримінальний суд міста Денізли змінив своє рішення від 23 червня і вирішив повністю блокувати доступ до Google Sites на підставі статті 8 Закону № 5651. КТІ стверджував, що це була єдина можливість блокувати заборонений сайт, оскільки його власник не мав хостингового сертифікату і знаходився за кордоном. КТІ, застосовуючи рішення від 24 червня 2009 року, повністю

заблокувала доступ до Google Sites. Відповідно, заявник втратив доступ до власного веб-сайту, і всі його спроби оскарження впирались у постановлене судом рішення про блокування. 1 липня 2009 року заявник подав скаргу проти рішення про блокування від 24 червня 2009 року і просив скасувати цей захід, наскільки він стосувався його сайту, стверджуючи, що він регулярно використовував його для публікації своїх наукових праць і своєї точки зору щодо різних питань, і що такий захід перешкоджав будь-якому доступу до цього сайту, хоча він не мав жодного стосунку до сайту, заблокованого через протиправний зміст. Він, зокрема, стверджував, що аби запобігти тому, щоб інші сайти були зачеплені згаданим заходом, треба було обрати спосіб, який зробив би недоступним лише заборонений сайт. Як приклад заходу він називав блокування URL.

Навчальне видання

Микитюк Світлана Олегівна
Микитюк Василь Олександрович

**ПРАВознавство: РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА
МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

Методичні рекомендації для студентів
вищих закладів освіти

**Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності
несуть автори**